

PAPER DETAILS

TITLE: BAGLAM UNSURLARI ISIGINDA EN-NECM SÛRESİ 21-22 ÂYETLERINE DAIR BIR ANALIZ

AUTHORS: Hasan YÜCEL

PAGES: 628-645

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/905520>

Bağlam Unsurları Işığında en-Necm Sûresi 21-22. Âyetlerine Dair Bir Analiz

An Analysis of The Verses 21-22 From Surat al-Najm in the Light of Context Elements

Hasan YÜCEL^a

^a Arş. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı.

e-Posta: yucelh@ankara.edu.tr , <https://orcid.org/0000-0002-1503-2799>

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi:	24.10.2019
Kabul Tarihi:	29.11.2019
Yayın Tarihi:	27.12.2019

Özet

Araştırmada, Necm sûresinin 21 ve 22. âyetleri konu edinilmiştir. Amaç, âyetlerde eleştirilen esas konunun tespiti. Bu tespiti yapma ihtiyacı, meallerde ilgili âyetlere dair birbirinden farklı anlamların dile getirilmiş olmasıdır. Zira incelenen mealler, âyetlerde eleştirilen husus hakkında üç ayrı görüş içermektedir. Bunlardan ilki kısaca Allâh'a çocuk isnâd edilmesi iken, ikincisi Allâh'a erkek çocuk yerine özel olarak kız çocuk isnâd edilmesidir. Üçüncü eleştiri konusu ise Allâh'a herhangi bir çocuk isnâdından öte müşriklerin hem kendi örf ve adetleri ile hem de akılları ile çelişen tavır ve tutumlarıdır. Karşılaştığımız bu durum ilgili âyetlere meal verilirken yapılan muhtemel hatalar ya da ihmallerden kaynaklanmış olabileceği düşüncesini uyandırmaktadır. Bu çerçevede söz konusu görüşler arasında tercih yapabilmek ve muhtemel anlamlardan en sahihini tespit edebilmek adına, Kur'an'daki benzer âyetler de tespit edilerek bütünsel bir analiz yapılmıştır. Öncelikle ilgili âyetlere dair türkçe meallerin 33 tanesi ve ingilizce meallerin 3 tanesi karşılaştırmalı bir şekilde analiz edilmiştir. Ardından Necm sûresi 21 ve 22. âyetlerin hakikatte hangi konuda eleştiride bulundukları üslup ve bağlamları dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Burada kullandığımız 'bağlam' kelimesi ile hem tarihsel bağlamı hem de metinsel bağlamı kast ettiğimizi belirtmeliyiz. Netice itibarıyla bu değerlendirmeler, âyetlerin içinde bulundukları âyet grubu, yani birlikte indikleri düşünülen âyet grubu, başka bir ifadeyle sözsel/metinsel bağlamın yanı sıra Kur'an bütünlüğü, âyetlerin indiği şartlar, âyetlerin ilk muhatapları ve âyetler nâzil olduğunda muhatapların içinde bulundukları sosyo-kültürel yapı dikkate alınarak yapılmıştır. Yapılan incelemeler ve değerlendirmeler, bu iki ayette esas eleştirilen hususun yukarıda zikredilen ilk iki görüş olmadığını, müşriklerin kendi içlerinde bile tutarlı olmayan davranışları ve Allâh inançları olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. O halde bu iki ayette ve Kur'an'daki benzer üslup ve içeriğe sahip olan âyetlerde Allâh'ın müşriklerin söylem ve tutum uyumsuzluğu barındıran karakterlerini eleştirdiği söylenebilir. Araştırmanın sonuç bölümünde, bazı meal yazarlarının hatadan ya da ihmalden değil de meal yazmanın doğasından kaynaklanan birtakım zorluklardan ötürü ilgili âyetlere verdikleri anlamları kısa tutmuş olabilecekleri göz önünde bulundurularak, şayet lafzî tercüme yapacaklarsa, mesajı okuyucuya yanlış aktarmamaları adına ilgili âyetlerde en azından bir dipnot vererek esas mesajı açıklamaları önerilmiştir. Ayrıca Necm sûresi 21 ve 22. âyetler için tarafımızca üretilen bir tefsir meal örneği de ilim ehlinin takdirine sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Necm, erkek, kadın, müşrik, melek, karakter, eleştiri.

Giriş

Kur'ân, sözlü bir hitap olarak inen ve bize bir metin halinde ulaşan Allâh'ın vahyidir. Sözlü bir hitap olması yönüyle Kur'ân, indirildiği süreçte Allâh ile insanlar arasında bir nevi iletişim kurmuştur. Söz konusu iletişimde hitap eden Allâh'tır. Ancak yer yer muhataba yani insana ait bir takım ifadeler ya da cümleler, Kur'ân'da Allâh'ın kurduğu kelime gruplarıyla yer almaktadır. Vahiy sürecinde zaman zaman kişilerin yaşadıkları olaylar ve yapıp ettikleri fiiller de vahyin inişine sebep teşkil edebilmiştir. Bu açıdan adeta insanlar Allâh'a durumlarını arz etmiş ve Allâh da onlara cevap vermiş olmaktadır. Dolayısıyla bu durumun bir çeşit iletişim olarak ifade edilebileceğini söyleyebiliriz. Şu halde Kur'ân'da yer alan iletişim-diyalog, hatip ya da muhatabın kimliği, hitabın içeriği ya da biçimi, başka bir deyişle üslûbu gibi başlıklar akademik bir çalışmada inceleme konusu edilebilir.

Söz konusu iletişimin analizinde dikkat edilmesi gereken en mühim nokta, Kur'ân'ın tarihin bir döneminde söylenmiş söz olma özelliğidir. Bu özellik, sözün söylendiği ortamın bilinmesini gerekli kılmaktadır. Zira sözdeki mesaj ancak bu ortamın mümkün merteye bilinmesi ile doğru bir şekilde anlaşılacaktır. Bu ortam; sözün kime ve ne zaman söylendiği, hangi sosyo-kültürel şartlarda dile getirildiği, muhatabın içinde bulunduğu psikolojik koşulları ve sözün varsa içinde bulunduğu söz/âyet grubunu kapsamaktadır. Kısacası bu ortamın bilinmesi; sözün söylendiği, yani âyetlerin inzâl edildiği tarihsel ve metinsel bağlamın bilinmesini ifade etmektedir.

Sözün tarihsel ve metinsel bağlamı dikkate alınmadığı takdirde, sözün/âyetin içerdiği kelimeler ve ibarelerin muhtemel kıldığı birbirinden farklı hatta bazen zıt anlam ve mesajlar, ilgili söz/âyetten çıkarılabilir. Bu durumda Allâh'ın sözü söylediğinde murad ettiği anlam ve vermek istediği mesaj eksik ya da yanlış anlaşılabilir. Bunun örnekleri elimizdeki tefsir ve meallerde çok sık görülebilmektedir. Fussilet 41/7. âyete (الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ) dair çeviriler bu durumun bariz örneklerindendir. İncelediğimiz otuz bir Türkçe meal ve üç İngilizce meal içerisinde İngilizce meallerin hepsinde, Türkçe meallerin ise 28 tanesinde âyette geçen لا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ ibaresi 'zekat vermezler', 'zekat vermekten kaçınırlar', 'do not pay the prescribed alms' gibi ifadelerle İslâm'ın beş şartında yer alan ve terim olarak dinen zengin sayılan Müslümanların malından alınan kırkta birlik payı ifade eden 'zekat' anlamında çevrilmiştir.¹ Halbuki bu âyetin de yer aldığı Fussilet sûresi ittifakla mekkî bir sûredir. Zekatın ise, yılı hakkında ihtilaf olsa da hicretten sonra farz kılındığı noktasında fikir birliği mevcuttur.² O halde bu hatalı çevirilerin tamamında anakronizme (tarih yanılgısı) düştüğünü söyleyebiliriz. Zira zekat henüz fikhî bir terim anlamı kazanmamışken ona bu anlam yüklenmiştir. Halbuki söz konusu ibare, sözün/âyetin içinde birlikte söylendiği/indirildiği grup ile sûrenin indirildiği dönem (risâletin 7-9 yılları arası yani

¹ Söz konusu meallerin listesi, en-Necm 21-22. âyetlerinin mealleri karşılaştırılırken tablo halinde sunulmuştur. Tablodaki meallerden Fussilet 41/7. âyete zekat anlamı vermeyen üç meal ise şu isimlere aittir: Abdülkadir Şener ve diğerleri, Hasan Elik-Muhammed Coşkun ve Mustafa Öztürk.

² Mehmet Erkal, "Zekât", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), XLIV, 197.

muhasara dönemi) beraber dikkate alınarak düşünülmüş olsaydı, bu ibareden kastın ‘zekat vermezler’ anlamı yerine Mekkeli/Kureyşli müşriklerin ‘hac için Mekke’ye gelen müşriklere, ücretsiz dağıttıkları su ve yiyecek gibi besinlerden, Şi‘b-i Ebî Tâlip’te muhasara altında tuttukları müminlere hiçbir şey vermezler’ anlamı kolaylıkla anlaşılabilirdi. Zira o dönemde müşriklerin üç sene boyunca boykot altında tuttukları Müslümanları her türlü destekten ve yardımdan mahrum bıraktıkları, yiyecek ve içecek temininden bile alıkoydukları, hac günlerinde Mekke’ye gelen müşriklere ise adetleri/gelenekleri üzere su ve yiyecek desteğinde bulundukları bilinmektedir.³ Bunun yanı sıra ayetteki bu ibareye, yine tarihsel ortamdan hareketle ‘yoksullara yardımcı olmak’⁴ ve ‘şirki terk edip tevhidi kabul etmek’⁵ şeklinde iki anlam daha verilmiştir. Tarihi ve metinsel bağlama uygun gibi görünen bu üç muhtemel anlamdan hangisi tercih edilirse edilsin, ki biz ilk anlamı tercih ediyoruz, bir âyeti tarihsel ve metinsel bağlamını dikkate alarak anlamının, sözün/âyetin gerçek maksadını bulmakta çok önemli olduğu anlaşılmış olmalıdır. Öte yandan sözün/âyetin muhatabına da dikkat edilecek olsaydı, bu yanlışla yine düşülmemiş olacaktı. Öyle ki Fussilet 41/7’deki sözün muhatabı Mekkeli müşriklerdir.⁶ Muhatap Mekkeli müşrikler olduğuna göre ve zekat vermekle de Müslümanlar mükellef olabileceğine göre, âyetteki الزكاة kelimesini fikhî bir terim olarak zekat şeklinde anlamının doğru olmayacağını düşünmekteyiz. Şayet meallerde yukarıda zikredilen diğer iki anlam tercih edilecektiyse, kanaatimizce ‘zekatı vermezler’ ifadesinin ardından bir dipnot düşülerek o dönemdeki zekat kavramının karşılığının açıklanması yerinde olacaktı. Örneğin “Zekatın farz kılınmasından önce de zekat kelimesi kişinin malından bir şeyleri sadaka olarak vermesi anlamında kullanılırdı.” şeklinde bir izah verilebilirdi. Böylece âyette yer alan kavramlar, indirildiği dönemin anlam dünyası ile okunabilir ve Medine’de farz kılınan zekat ile Mekke’deki zekat ayrımı net bir şekilde ortaya konabilirdi. Ya da mealde ‘zekat vermezler’ ifadesi yerine ‘yoksullara yardımcı olmazlar’ veya ‘şirki terk edip tevhidi kabul etmezler’ denilerek tercih edilen anlam doğrudan sunulabilirdi.

Kısaca örneklendirmeye çalıştığımız bu durum, yani sözü/âyeti indirdiği ortamı ve içinde bulunduğu söz/âyet grubunu dikkate almaksızın anlamaya çalışma alışkanlığı (!) ya da tutumu, Kur’an’daki diğer âyetlerde de maalesef çokça yapılmaktadır. Bu arada ifade etmeliyiz ki meallerde karşılaşılan bu gibi durumlar, meal yazarının tarihsel ve metinsel bağlama yeterince dikkat etmeme tutumunun yanı sıra bizzat meal yazma işleminin doğasından da kaynaklanabilir. Zira meal en nihâyetinde âyetteki lafızların/ibarelerin tercümesi niteliğindedir. Mealde, ister erek dil isterse hedef dil esas alınsın, metne lafızda olmayan bir şeyi ilave pek mümkün değildir. Ancak anlamı direk etkileyen, tarihi anakronizme ve anlamı tahrife neden olabilecek yerlerde en azından bir dipnot ile gerekli

³ Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa’d b. Menî’ el-Kâtib el-Hâşimî el-Basrî el-Bağdâdî, *et-Tabakât*, nşr. M. Abdulkâdir Atâ, (Beyrût: by., 1410/1990), I, 60; Ebu’l-Velîd Muhammed b. Abdullah el-Ezrakî, *Ahbâru mekke ve mâ câ’e fihâ mine’l-âsâr*, (by.: Mektebetu’l-Esedi, 2004), I, 288-289.

⁴ Ahmed Mustafâ Merâğî, *Tefsîru’l-Merâğî*, (Kâhire: Mustafa el-Babî el-Halebî, ty.), XXIV, 106.

⁵ Ebû Zekerîyyâ Yahyâ b. Ziyâd b. Abdullâh ed-Deylemî el-Ferrâ’, *Me’ânî el-Kur’ân*, thk. Ahmed Yûsuf Necâtî vd., Mısır: Dâru’l-Mısriyye li’t-Te’lîfi ve’t-Tercemeti, ty.), III, 12.

⁶ Kureyş kabilesidir. Bkz:el-Ferrâ’, *Me’ânî el-Kur’ân*, III, 12.

açıklamalar yapılabilir. Buradan hareketle birçok mealde Fussilet 41/7 âyetine meal verilirken yaşanan benzer bir durumla karşılaştığımız en-Necm sûresi 53/21-22 âyetleri bu araştırmanın konusu olarak seçilmiştir. Bu âyetlerde özellikle Allâh'ın bir insan tipini, hoşnut olmadığı bir karakteri eleştirisi söz konusu iken, pek çok meal ve tefsir, eleştirinin esas konusunu görememiş, ancak Allâh'ın eleştirisine konu olabilecek farklı bir duruma odaklanmış gibi görünmektedir. Şimdi ilgili âyetleri inceleyerek mevcut durumu ve bireysel kanaatimizi ifade etmeye çalışalım.

en-Necm Sûresi 21-22. Âyetlerinde Karakter Eleştirisi

Bu başlık altında yapmayı hedeflediğimiz çalışma, Necm sûresi 21 ve 22. âyetlerini, Kur'an'daki benzer âyetleri de görmeye çalışarak Kur'an bütünlüğü, tarihsel ve metinsel bağlam ve kullanılan üslup çerçevesinde analiz etmek ve âyetlerdeki Allâh'ın esas eleştirisini yakalamaya çalışmak olacaktır.

İlgili âyetler ve lafzî tercümeleri şöyledir:

”الْكُذَّكَرُ وَلَهُ الْأُنثَىٰ تِلْكَ إِذَا قِسْمَةٌ ضِيزَىٰ“

“Demek erkekler size dişiler de O'na, öyle mi? Bu ne haksız bölüştürme öyle!”

Bu iki âyeti yalnız başına okuduğumuzda Allâh'ın şu iki durumu eleştirdiği düşünülebilir: “Allâh müşriklerin kendisine çocuk isnad etmelerini eleştirmektedir.” Ya da “Allâh müşriklerin kendisine erkek yerine kız çocuk isnad etmelerini eleştirmektedir.” Nitekim incelediğimiz 31 Türkçe mealin 28'inde ve 3 İngilizce mealin 2'sinde âyete bu iki düşünce eksenli meal verilmiştir. Bu noktada ilgili mealleri analiz ve kıyas edebilmek için bir tabloda vermek yerinde olacaktır:

Türkçe Mealler		
1.	Abdülbaki Gölpınarlı	Erkek evlatlar sizin de kızlar onun mu? Bu, pek insafsızca bir pay şimdi.
2.	Abdullah Parlıyan	Niçin kendinize yalnız erkek çocukları istersiniz de, O Allâh'a kız çocukları isnat edersiniz? Bakın bu kesinlikle çok eksik ve yanlış bir taksimdir.
3.	Ahmet Tekin	Kızlar O'na ait derken, yalnızca erkekleri mi çocuklarınız kabul ediyorsunuz? Bu yaptığınız, saygısızca, insafsızca bir ayırım.
4.	Ahmet Varol	Erkek sizin de dişi O'nun mu? Öyleyse bu insafsızca bir paylaşırma.
5.	Ali Bulaç	Erkek (evlat) sizin, dişi O'nun mu? Eğer böyleyse, bu, çarpık bir paylaşmadır.
6.	Ali Fikri Yavuz	(Evlâd olarak sevdiğiniz) erkek sizin de, (hoşlanmayıp diri diri gömdüğünüz) dişi O'nun mu? Öyle ise bu, çok insafsız bir taksim!...

7.	Bahaeddin Sağlam	Erkekler sizin de, kızlar O'nun mu olacak? O zaman, bu çok eksik ve yanlış bir taksimdir.
8.	Bayraktar Bayraklı	Demek ki erkek size, dişi Allâh'a, öyle mi? O zaman bu, insafsızca bir taksim!
9.	Cemal Külünkoğlu	(Evlât olarak sevdiğiniz) erkek sizin de, (hoşlanmayıp diri diri gömdüğünüz) dişi O'nun mu? Öyle ise bu çok insafsızca bir paylaştırmadır.
10.	Diyanet İşleri Başkanlığı (Eski)	Demek erkekler sizin, dişiler Allâh'ın mı? Öyleyse bu haksız bir paylaşma.
11.	Kuran Yolu (Diyanet İşleri Başkanlığı)	Erkek çocuklar size de kız çocuklar O'na öyle mi? Ama o takdirde bu insafsızca bir taksim!
12.	Türkiye Diyanet Vakfı	Demek erkek size, dişi O'na öyle mi? O zaman bu, insafsızca bir taksim!
13.	Edip Yüksel	Erkekler sizin de dişiler O'nun mu? Ne de insafsız bir paylaşma!
14.	Elmalılı Meali (Orjinal)	Size erkek ona dişi öyle mi? Bu öyle ise çok hayflı bir taksim
15.	Hasan Basri Çantay	Erkek sizin de dişi Onun mu?! O takdirde bu, insafsızca bir taksim!
16.	Hasan Elik - Muhammed Coşkun	19-22: Ey müşrikler! Allâh elçisi Muhammed'e işte böyle vahiy göndermektedir. Peki siz şefaatchi kabul edip Allâh'a otak koştüğunuz putlardan böyle bir vahiy mi alıyorsunuz ki onları Allâh'a ortak kılıyorsunuz? Kendisini kutsallaştırdığınız Lât, Menât ve Uzza adındaki putları şefaatchi kabul edip Allâh'a ortak koşuyorsunuz. Üstelik kız çocuklarını hor ve hakir görüp kendiniz erkek evlat sahibi olmayı tercih ederken bu putları Allâh'ın kızları telakki ediyorsunuz! Bu nasıl bir Allâh inancıdır?
17.	Hayrat Neşriyat	Erkek (çocuk) sizin de, dişi O'nun mu? O takdirde bu, haksız bir paylaştırmadır.
18.	Heyet; Abdülkadir Şener, Cemal Sofuoğlu ve Mustafa Yıldırım	Demek erkekler size dişiler de O'na, öyle mi?, Bu ne haksız bölüştürme öyle!
19.	Hüseyin Atay	Erkekler sizin de, dişiler O'nun mu? Öyleyse bu haksız bir paylaşım.

20.	İlyas Yorulmaz	Erkekler size ait, dişiler de Allâh'a ait öyle mi? Peki, bu haksız taksimi (neye göre yaptınız?).
21.	Kadri Çelik	Erkek (evlat) sizin, dişi de O'nun, öyle mi? Eğer öyleyse, bu çarpık bir paylaşma.
22.	Mahmut Kısa	Demek gurur duyduğunuz erkek çocuklar size, sahip olmaktan utanç duyduğunuz kız çocuklar da O'na ait, öyle mi? Şu hâlde bu, gerçekten çok adâletsizce bir paylaşım! Oysa bunu söylemekle sadece Allâh'a iftira etmekle kalmıyor, aynı zamanda küçümsediğiniz bir şeyi, yani kız çocuk sahibi olmayı O'na yakıştırarak büyük bir saygısızlık yapıyorsunuz!
23.	Mehmet Türk	(Demek) erkekler sizin, dişiler Allâh'ın mı? İşte bu, çok insafsızca bir taksimdir.
24.	Muhammed Esed	Neden kendiniz için [yalnız] erkek çocuklar [istersiniz de] O'na kız çocuklar [isnad edersiniz?] Bakın, bu kesinlikle haksız bir taksimdir!
25.	Mustafa İslamoğlu	Erkekler size kızlar O'na, öyle mi? O halde bu ne berbat bir paylaşım böyle! 21. Âyete Not: Müşrikler meleklerin sûreti saydıkları heykellere tapıyorlardı. Bunların tümü de dişi yontulardı. Onlara "Allâh'ın haremi" anlamına "Allâh'ın kızları" diyorlardı. Kışı biriyle yazı diğeriyle geçirdiğine inanıyorlardı. Dolayısıyla onları razı edince Allâh'ın onların hatırını kıramayacağı gibi bâtıl bir inanca sahip idiler (Krş: 39:3). Meleklerle dişilik atfeden, Allâh'a da zımnen erkeklik atfetmektedir. İlâhî mükemmelliğe yakışmayan her inanç ve düşüncenin reddi.
26.	Mustafa Öztürk	Erkekler size dişiler Allâh'a ait, öyle mi?! Bu ne haksız, ne insafsız bir taksim böyle?!
27.	Ömer Nasuhi Bilmen	Sizin için erkek de O'nun için dişi mi? Bu, o halde âdilâne olmayan bir taksim.
28.	Süleyman Ateş	Demek erkek size, kadın Allâh'a mı? O halde bu insafsızca bir taksim! 21. Âyete Not: Onun için mi meleklerle Allâh'ın kızları diyorsunuz?
29.	Şaban Piriş	Erkekler sizin dişiler O'nun mu? Öyleyse bu haksız bir taksim.

30.	Ümit Şimşek	Erkekler sizin de kızlar Allâh'ın mı? Öyleyse bu pek insafsız bir bölüştürme!
31.	Yaşar Nuri Öztürk	Erkek size, dişi Allâh'a mı? İşte bu, insafsız bir bölüştürme.
İngilizce Mealler		
1.	M. Pickthall (English)	Are yours the males and His the females?
2.	Yusuf Ali (English)	What! For you(5096) the male sex, and for Him, the female?
3.	M.A.S. Abdel Haleem	Are you to have the male and He the female? That would be a most unjust distribution! 22. âyete not: Because the pagan Arabs regarded daughters as a humiliation, the Quran argues with them according to their own logic that it was particularly illogical of them to attribute daughters to God. See also 16: 57-62; 43: 16-20.

Tablo I - Necm Süresi 21-22. Ayetlere Dair Yapılan Mealler

Yukarıda söz konusu ettiğimiz düşüncelerden ikincisi, 21. âyetteki vurgu ve 22. âyetteki kınamaya bakılacak olursa, lafzen daha isabetli olmalıdır. Ancak Kur'ân'da ve sünnette bildirilen Allâh inancı, Allâh'ın kız ya da erkek olsun herhangi bir insanı ya da herhangi bir varlığı evlat edinmiş olmasına ya da O'na cinsiyeti ne olursa olsun çocuk isnad edilmiş olmasına kesinlikle engel olmaktadır. Dolayısıyla Allâh'ın müşriklere hoşunuza giden ve kıymetli gördüğünüz erkek evlatları bana isnad etseydiniz kabul ederdim şeklinde bir kastının olamayacağı çok net olarak anlaşılmaktadır. Birinci düşünceye gelince, yine Allâh'a çocuk isnadının İslâm inancının çerçevesini çizdiği Allâh inancına göre mümkün olmadığı da açıktır. Ancak ilgili âyetlerde doğrudan bu durumun eleştirildiğini söylemek güçtür. Lafzen değil de yorum yoluyla ilgili âyetleri bu düşünce ile ilişkilendirebiliriz.

Varılan noktada kanaatimizce bu iki âyette doğrudan eleştirilen konu 'müşriklerin Allâh'a erkek evlat yerine kız evlat yakıştırmış olmaları' ve 'kız ya da erkek fark etmez ona çocuk isnad etmeleri' olmadığına göre, acaba âyetlerdeki esas eleştiri ne olabilir? Bu soruya doğru cevap verebilmenin yolu âyetleri birlikte indirildikleri söz/âyet grubu (1-30. âyetler) ve dönemin müşriklerinin inanç ve kültürleri ekseninde düşünmektir. O halde ilk olarak müşriklerin Allâh tasavvurları üzerinde düşünelim.

Müşrikler, Allâh'a inanan kimselerdi.⁷ Zaten bir şeye ortak koşabilmenin yani müşrik olmanın da gerek şartı o şeye inanmaktır. İnanılmayan bir şeye ise ortak koşulamaz. Onlar kendilerine 'yeri ve göğü yaratanın, arşın ve semâvâtın Rabbinin kim olduğu; bunların içinde bulunanların, kainatta hüküm ve tasarrufun kime ait olduğu ve her şeyi koruyup kollayanın

⁷ Yûsuf 12/106.

ancak hiçbir şeye karşı korunmaya ihtiyacı olmayanın kim olduğu⁸ sorulduğunda bunları yapanın ve bunlara sahip olanın Allâh olduğunu söylerlerdi. Öte yandan meleklerin dişi cinsiyete sahip olup Allâh'ın kızları olduklarına inanırlardı. Allâh'ın çok yüce olduğunu ve O'nunla iritbat kurmaya kendilerinin layık olmadıklarını düşünüp aracılığı yapacaklarını düşündükleri putlara da ilahlık sıfatı atfeder, onlara da tapınırlardı. Ayrıca putlara da dişi isimler takarlardı. Çünkü onları melek mesabesinde görerek, meleklerin sûretleri/heykelleri olarak kabul ederlerdi. Bu nedenle de putların Allâh'ın kızları olan melekleri temsil ettiklerini düşünürlerdi. Zaten putlara Lât, Menât ve Uzza gibi dişi isimler vermeleri,⁹ onları, dişi olduklarını kabul ettikleri melekler olarak gördüklerinin açık bir işaretidir. İşte müşrikler, Allâh'ın kızları olarak görme sûretiyle ilahlık atfettikleri bu putlar önünde saygı ve tazim gösterileri yaparak, onlara sunular sunarak, ahiret gibi bir hayatın olması durumunda,¹⁰ onların Allâh katında kendilerine şefaet edeceklerine inanırlardı. Yine Mekkeli müşriklerin o dönemdeki adetlerinden biri kız çocuğu sahibi olmaktan utanç duymaları, mahalle baskısından korkarak, aslında istiyor olsalar da olmasalar da, onları diri diri gömmeleriydi.¹¹ Erkek evlatsa onlar için güç demekti, savaşabilecek ve soyu devam ettirebilecekti. Dolayısıyla erkek çocuklarının olmasını tercih eder ve bundan mutlu, hoşnut olurlardı.

Müşriklerin Allâh tasavvuru ve sosyo-kültürel yapıları hakkındaki bu değerlendirmelerden sonra Necm sûresinin 21-22. âyetlerinin içinde bulunduğu söz/âyet grubunu yani siyak ve sibakını yani bağlamını (1-30. âyetler) görmeye çalışalım.

بسم الله الرحمن الرحيم

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ (1) مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ (2) وَمَا يَنْطُوقُ عَنِ الْهَوَىٰ (3) إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ (4) عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ (5) ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ (6) وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ (7) ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّىٰ (8) فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ (9) فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ (10) مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَىٰ (11) أَفَتُمَارُونَهُ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ (12) وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرَىٰ (13) عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَىٰ (14) عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَىٰ (15) إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَىٰ (16) مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَىٰ (17) لَقَدْ رَأَىٰ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَىٰ (18) أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ (19) وَمَنَاةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَىٰ (20) أَلَكُمُ الذَّكَرُ وَلَهُ الْأُنثَىٰ (21) تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيزَىٰ (22) إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءُ سَمِيَتْهُمَا أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمُ الْهُدَىٰ (23) أَمْ

⁸ el-Mu'minûn 23/84-89.

⁹ Müşrik Arapların putlara müennes isimler verdikleri Necm sûresinin 27. âyetinde açıkça dile getirilmiştir. Bu isimlerin kadın isimleri/müennes isimler olduğuna dair görüşler için ayrıca bakınız: Râgıp el-İsfehânî, *Müfredat-Kur'an Kavramları Sözlüğü*, çev., Adulbaki Güneş-Mehmet Yolcu, (İstanbul: Yarın Yayınları, 2015), 906; Ebu'l-Kâsim Cârullâh Mahmûd b. Ömer b. Muhammed ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an Hakâiki't-Tenzil ve 'Uyûni'l-Ekâvil fi Vucûhi't-Te'vil*, thk. 'Abdurrezzâk el-Mehdi, (Beyrût: Dâru İhyâ'î't-Turâssi'l-'Arabî, ty.), IV, 423-424; Elik, *Tevhit Mesajı*, 485; Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1990), VIII, 117.

¹⁰ ez-Zümer 39/3; Yûnus 10/18; Ebû Said Nâsiruddîn Abdullâh b. Ömer b. Muhammed el-Beydâvî, *Envârü't-Tenzil ve Esrârü't-Te'vil el-Ma'rûf bi Tefsiri'l-Beydâvî*, thk. Muhammed Abdurrahmân el-Mer'aşlî, (Beyrût: Dâru İhyâ'î't-Turâssi'l-'Arabî, ty.), III, 108.

¹¹ ez-Zuhruf 43/17.

لِلْإِنْسَانِ مَا تَمْتَنَى (24) فَلِلَّهِ الْآخِرَةُ وَالْأُولَى (25) وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مَن بَعْدَ أَن يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَن يَشَاءُ وَيَرْضَى (26) إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ لَيُسَمُّونَ الْمَلَائِكَةَ تَسْمِيَةً الْأُنثَى (27) وَمَا لَهُمْ بِهِ مِّنْ عِلْمٍ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا (28) فَأَعْرِضْ عَنْ مَن تَوَلَّى عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا (29) ذَلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِّنَ الْعِلْمِ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَن اهْتَدَى (30)

Yukarıda arapça metni yer alan âyetlerden ilk 18'i, mekkeli müşriklerin Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğini yalanlamalarını konu edinmekte ve ona mecnun, kâhin, yoldan sapmış (dâl) gibi sözler söylemelerine cevaplar içermektedir. Zira müşrikler, Hz. Peygamber nübüvvetini ilan ettiğinde, onun da kahinler gibi artık kendisine gaybdan haberler getiren bir cininin olduğunu (mecnun) söylemişlerdi. Çünkü onlar her kahinin bir cinle irtibat kurduğuna ve sıradan insanların ulaşamayacağı ilahi bilgileri o cinden aldıklarına inanıyorlardı. Öte yandan Hz. Peygamber'i yalancılıkla itham edip, kendisi öyle arzu ettiği için, kafasına/isteğine/hevasına göre konuştuğunu ve vahiy dediği sözleri uydurduğunu dile getiriyorlardı. Yahut O'na söylediklerini bir başka insanın öğrettiğini ifade ediyorlardı. Örneğin Hz. Peygamber'in Mekke'de zaman zaman yanlarına gidip görüştüğü iki Hristiyan köle vardı ki bu ikisinin demircilik yapan Yesâr ve Cebr oldukları rivâyet edilmiştir. Müşrikler de Hz. Peygamber'in vahiy dediği şeyleri bu ikisinden öğrendiğini iddia ediyorlardı.¹² İşte bu âyetlerde Hz. Peygamber'in kendi heva ve arzusuna göre konuşmadığı, 'bu vahiydir' diyerek söylediği her sözün Allâh tarafından bildirilen hakikatler olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca mecnun ithamlarına cevaben vahyi getirenin Cebrâil meleği olduğu, O'nun bu bilgileri Allâh'tan aldığı, vahyi nasıl ve ne şekillerde Hz. Peygamber'e ilettiği, insanoğlunun kavrayabileceği benzetmelerle¹³ dile getirilmiştir. Kısacası Kur'an'ın kaynağının neliği açıklanmıştır. Sözün/âyetlerin devamında (23-25. âyetler), kendilerine hidâyet rehberi bir peygamber ve Kur'an gelmişken bu ikisinden yüz çevirerek aslında müşriklerin kendi heva ve arzularına göre hareket ettikleri açıkça dile getirilmiştir. Yani iddia ettikleri gibi Hz. Peygamber'in hevasına göre konuşmadığı, aksine kendilerinin öyle davrandıkları belirtilmiştir. Bu arada 18-20 âyetleri ile, müşriklerin ilahlık atfettikleri putlara dişi/müennes isimler (Lât, Menât ve Uzza) vererek onları melekler yani dişi varlıklar ve Allâh'ın kızları gibi düşündükleri de vurgulanmıştır. 21 ve 22. âyetlerle de kendileri için hiçbir kıymet-i harbiyesi

¹² en-Nahl 16/103. Rivayetlerde Kur'an'ı Hz. Peygamber'e öğrettiği iddia edilen bu isimlere ilaveten başka isimler de (Bel'am gibi) zikredilmiştir. Bkz: Ebû Ca'fer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid et-Taberî, *Câmi'u'l-Beyân fî Te'vîli'l-Kur'an*, thk. Ahmed Mahmûd Şâkir, (by.: Muessesetu'r-Risâle, 2000), XVII, 298-299; Ebû'l-Hasen 'Alî b. Ahmed b. Muhammed en-Nisâbü'rî el-Vâhidî, *Esbâbu Nuzûli'l-Kur'an*, thk. Kemâl Besyûnî Zağlûl, (Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1991), 288; Ebu'l-Fadl Celâluddin 'Abdurrahman b. Ebî Bekr es-Suyûtî, *Lubâbu'n-Nukûl fî Esbâbi'n-Nuzûl*, (Beyrût: Dâru lhyâi'l-'Ulûm, ty.), 132.

¹³ en-Necm sûresi 9. ayette Kavs (فوس) ifadesi kullanılarak yapılan tasvirde olduğu gibi. Burada Hz. Peygamber (sav) ile Cebrâil'in (as) vahiy alıp-verme işlemi sırasında içinde bulundukları manevi hal, cahiliye devrindeki Araplarda var olan bir olaya benzetilmiştir. Kavs yay demektir. O dönemde Araplar bir ittifak kurup anlaşacakları zaman, anlaşmanın tarafı olan iki kişi kavslarını yani yaylarını çıkarır, yan yana getirir, iki kavı beraberce tutar ve birlikte bir ok atarlardı. Bu artık iki tarafın da aynı fikirde olacağı, birlikte hareket edecekleri ve çok yakın olmaya niyet ettikleri anlamına gelirdi. İşte Allâh (cc) vahiy esnasında peygamber ile melek arasındaki hali, Araplar arasında yaygın olan ve iyi bildikleri bu duruma benzeterek anlatmıştır. Bkz: Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, sd. İsmail Karaçam, Emin Işık, Nusrettin Bolelli, Abdullah Yücel, (İstanbul: Azim Dağıtım, ty.), VII, 294-295.

olmayan, kendilerine hiçbir değer ifade etmeyen, hatta sahip olmaktan dolayı utanç duydukları, kendileriyle müjdelendiklerinde yerin dibine geçtikleri ve onları öldürünceye kadar toplum içine çıkamadıkları kız çocuklarını Allâh'a layık görmeleri/isnad etmeleri kınayıcı bir üslupla dile getirilmiş ve eleştirilmiştir. O halde burada 'Erkekler size de dişiler O'na mı?' sözü, Allâh'ın müşriklerin Allâh tasavvurlarına ve kendi içlerindeki tutarsızlıklarına yönelik bir eleştirisidir. Allâh adeta onların içine düştükleri, iddia ve tutum çatışması sonucunu doğuran mantıksız tavırlarını ve saçma inançlarını eleştirmiştir. Zira müşrikler Allâh'a çok değer verdiklerini, bu nedenle basit bir insan olarak doğrudan tanrıyla irtibat kurmaya layık olmadıklarını iddia ederlerken, buna çare olarak melekleri temsil eden, onların heykelleri/sûretleri mesabesindeki putları aracı olarak kabul etmekte, onların huzurunda saygı ve tazimde bulunmakta, putların temsil ettiği melekleri de Allâh'ın kızları olarak görmekte, Allâh'ın katında kendileri için meleklerin (Allâh'ın kızlarının) şefaet edeceklerini ummaktaydılar. Allâh da onları bu noktada eleştirmekte ve kınamakta, adeta 'Sizin için en kıymetli olana (tanrıya), kendiniz için en kıymetli gördüğünüz şeyler (erkek evlatlar), sizden (tanrıya kıyasla kıymetsiz olan insanlardan) daha layık olmalı değil miydi? Demek ki tanrınıza, kendinize bile yakıştıramadığınız ve size göre değersiz şeyleri yakıştırıyorsunuz öyle mi? İçine düştüğünüz bu mantık çelişkisi, kıymetliye kıymetsizi, kıymetsize de kıymetliyi taksim etme haliniz, ne kadar da vahim bir durum böyle! Madem ki tanrıya bir şey isnad edecek yahut layık görecektiniz, bari sizin için en kıymetli olanı yani erkek evlatları isnad etseydiniz yahut layık görseydiniz ya! Böylece en azından aklınız, inancınız ve iddialarınızla tutarlı davranmış olurdunuz. Halbuki siz bu tutarsızlığınızı bile görememektesiniz.' demektedir. Yani bu iki âyette eleştirilen nokta Allâh'a çocuk isnad edilmesinin yanı sıra ve hatta bunun ötesinde, müşriklerin tutarsızlıkları, kıymet dengesi bile tutturamayan davranış ve düşünceleridir. Başka bir ifadeyle müşriklerin tutarsız karakterleridir, tanrı tasavvurlarıdır.

Bundan sonra gelen âyetlerle de (26-30), meleklerin dişi olmadıkları, melekleri dişi/müennes isimlerle anan müşriklerin buna dair hiçbir geçerli delillerinin olmadığı, sadece atalarından tevarüs ettikleri ve herhangi bir bilgiye dayanmayan boş lakırdılar olduğu açıklanmıştır. Ayrıca Allâh indinde şefaatinin umdukları meleklerin dahi Allâh'ın izni olmadıkça böyle bir yetkilerinin olamayacağı ifade edilmiştir. 29. âyetle Hz. Peygamber'e müşriklerin bu tutumları karşısında nasıl davranması gerektiği belirtilmiş, 30. âyetle de kendisine atılan iftiralar ve yapılan hakaretlerden ötürü Hz. Peygamber teselli edilmiştir.

Şu halde Necm sûresi 21-22. âyetlerini, Allâh'ın, müşriklerin O'na erkek yerine kız çocuk isnadına bir eleştirisi olarak değil, müşriklerin kendisine çocuk isnadına dolaylı bir eleştirisi olarak, Allâh'ın müşriklerin tutarsızlıklarına ise doğrudan bir eleştirisi olarak anlamaktayız. Peki Kur'an genelinde benzer ifadelerin kullanıldığı âyetler, vardığımız bu sonucu destekler mahiyette midir? Başka bir şekilde soracak olursak, Kur'an'da Allâh kendisine çocuk isnad edilmesine yahut sadece kız isnad edilmesine ya da müşriklerin içine düştükleri bu tutarsız tavırlarına hangi ifadelerle eleştiri de bulunmuştur?

Görebildiğimiz kadarıyla Allâh'ın kendisine çocuk isnadını açıkça/doğrudan reddettiği,

bunu yapanları kınadığı ve eleştirdiği âyetler şunlardır:

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ en-Nisâ' 4/171

وَكَلَّمَتْهُ الْقُلُوبُ إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةً إِنْتَهُوا خَيْرًا لَكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهُ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا

et-Tevbe 9/30

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الدُّلِّ وَكَبْرَهُ تَكْبِيرًا el-İsrâ' 17/111

وَيُنذِرَ الَّذِينَ قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا el-Kehf 18/4

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا (88) لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِذَا (89) تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ Meryem 19/88-92

وَنَحْنُ الْجِبَالُ هَذَا (90) أَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا (91) وَمَا يَنْبَغِي لِلرَّحْمَنِ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ el-Enbiyâ' 21/26

الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ el-Furkân 25/2

تَقْدِيرًا

وَلَدَ اللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ es-Saffat 37/152

وَأَنَّهُ تَعَالَى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا el-Cinn 72/3

Yukarıdaki âyetler, Allâh'ın açık açık 'çocuk' kelimesini kullanarak kendisine çocuk isnadını reddettiği âyetlerdir. Bu red, âyetlerde, altı çizili olan yerlerde görüleceği üzere kesinlik ifade eden ibare ve cümlelerle (وَأَنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ) gibi dile getirilmiş ve desteklenmiştir. Kanaatimizce şu husus oldukça dikkat çekicidir: Bu âyetlerin her birinin Allâh'a çocuk isnadını eleştirirken örnek olarak gösterdiği kişi ya da milletler farklılık arz etmektedir. Ancak vahyin nüzul zamanına göre geçmişte yaşanan söz konusu kişi ya da kavimlerin o durumları, esas muhatap olan müşriklerde de bulunmaktadır ve bu nedenle müşrikler o kavimler örneğinde uyarılmaktadır. Örneğin Nisâ 4/171 âyetinde Hristiyanların Hz. İsa'yı Allâh'ın oğlu olarak kabul ettikleri, ancak böyle bir şeyin asla mümkün olmadığı, Allâh'ın bir ve tek olduğu dile getirilerek, benzer şekilde Allâh'a çocuk isnad eden müşriklere yaptıklarının yanlış olduğu, doğrusunun ne olduğu da izah edilerek bildirilmiştir. Yani müşriklere 'melekler de İsa gibi sadece Allâh'ın kullarıdır' mesajı verilmiştir.

Benzer şekilde Tevbe 9/30 âyetinde de Yahudilerin Hz. Üzeyr hakkında, Hristiyanların da Hz. İsa hakkında Allâh'ın oğlu olduğu iddialarına red vardır. Yine 31. âyette Yahudilerin hahamlarından bazısını Allâh'ın oğlu olarak görmelerine reddiye vardır. Yani müşrikler de

tıpkı Yahudilerin ‘Üzeyr yahut bazı hahamlar Allâh’ın oğludur’ ve Hristiyanların ‘İsâ Allâh’ın oğludur’ dedikleri gibi ‘melekler Allâh’ın kızlarıdır’ diye iddia ederek yanlış yapmaktadırlar.¹⁴

Meryem 19/88-92 âyetlerine gelince, Mukâtil b. Suleymân bu sözlerin muhatabının Nadr b. el-Hâris gibi bazı müşrikler olduğunu belirtmiştir.¹⁵ Zira özellikle onun gibi önde gelen müşrikler, melekler Allâh’ın kızlarıdır fikrini şiddetle savunanlardandı.

Yukarıdaki âyetlerde (Sâffât 37/152-158) dikkat çekici bir durum daha vardır. O da cinlerle Allâh arasında neseb iddialarına cevap verilmesidir. Zira Taberî’nin aktardığına göre Yahudiler ve bazı insanlar ‘Allâh cinlerle akraba oldu, melekler de cinlerdendir’ derlerdi.¹⁶ Böylece bazılarının cinlerle Allâh arasında var olduğunu iddia ettikleri bağ gibi vahyin ilk muhatabı olan müşriklerin de melekler ve Allâh arasında benzer bir bağın varlığına dair iddialarının herhangi bir geçerli bilgiye dayanmadığı beyan edilmiştir. İlâveten kanaatimizce bu âyetler yani Allâh’a erkek evlat isnadını reddeden âyetler, Necm 21-22 âyetleri hakkında sadece lafza bakarak akla gelen ‘acaba kız yerine erkek evladı verselerdi Allâh bundan hoşnut mu olacaktı’ sorusuna da açıkça ‘tabi ki hayır’ cevabını içermektedir.

Allâh’ın kendisine özellikle kız isnadını açıkça reddettiği, bunu yapanları kınadığı, bunun da ötesinde müşriklerin kendi içlerinde bile tutarsız olan tavırlarını yani karakterlerini eleştirdiği ve tehdit ettiği bazı âyetler şunlardır:

وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ الْبَنَاتِ سُبْحَانَهُ وَلَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ (57) وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِالْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ
el-Nahl 16/57-59

مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ (58) يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ
أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ

أَفَأَصْفَاكُمْ رَبُّكُم بِالْبَنِينَ وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِنَاثًا ۚ إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ قَوْلًا عَظِيمًا
el-Isrâ’ 17/40

فَاسْتَفْتِهِمَ الرِّبَّكَ الْبَنَاتِ وَلَهُمُ الْبُتُونَ .. أَلَا إِنَّهُمْ مِّنْ إِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ (151) وَلَدَ اللَّهُ وَإِنَّهُمْ
es-Sâffât 37/149-153

لَكَذِبُونَ (152) أَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِينَ

وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا ۚ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ مُّبِينٌ (15) أَمْ اتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَاكُم بِالْبَنِينَ
ez-Zuhurf 43/15-20

(16) وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِمَا صَرَبَ لِلرَّحْمَنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ (17) أَوْ مَن يَنْشَأُ فِي

الْجَلِيَّةِ وَهُوَ فِي الْحِصَامِ غَيْرٌ مُّبِينٌ (18) وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَنِ إِنَاثًا ۚ أَشْهَدُوا خَلْقَهُمْ

سَتَكُنَّ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْأَلُونَ (19) وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ ۗ مَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا

¹⁴ Ebu’l-Kâsim Cârullâh Mahmûd b. Ömer b. Muhammed ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf ‘an Hakâiki’t-Tenzil ve ‘Uyûni’l-Ekâvîl fi Vucûhi’t-Te’vîl*, thk. ‘Abdurrezzâk el-Mehdî, (Beyrût: Dâru İhyâ’i’t-Turâssi’l-‘Arabî, ty.), II, 251; Elik, *Tevhit Mesajı*, 485.

¹⁵ Ebu’l-Hasen Mukâtil b. Suleymân b. Beşîr Mukâtil b. Suleymân, *Tefsîru Mukâtil b. Suleymân*, thk. Ahmed Ferid, (Beyrût: Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, 2003), II, 322.

¹⁶ et-Taberî, *Câmi’u’l-Beyân*, XVIII, 428.

يَخْرُصُونَ

أَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْبَنُونَ

et-Tür 52/39

en-Necm 53/19-25

ضِرَى (22) إِنَّ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءُ سَمَّيْنَاهَا أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ

وَمَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمُ الْهُدَى (23) أَمْ لِلْإِنْسَانِ مَا تَمَنَّى (24) فَلِلَّهِ الْآخِرَةُ وَالْأُولَى

(25)

Bu âyetlerde olduğu gibi içinde kız çocuğunu ifade eden kelimeler barındıran âyetler, Allâh'ın kendisine doğrudan kız evlat isnad edilmesini eleştirdiği âyetlerdir. Öte yandan bu eleştiri, özellikle kınama niteliği ya da üslubu taşıyan cümlelerle (إِنَّكُمْ تَقُولُونَ قَوْلًا عَظِيمًا، ظَلَّ وَجْهُهُ) gibi), bazen de hayret bildiren bir ifadeyle (gibi) ya da muhatabın kıyas yapmasını teşvik edici bir soru ile (gibi) desteklenmiştir. Yine bu âyetlerde de esas eleştirinin Necm 21-22 de olduğu gibi müşriklerin tutarsız karakterlerine yönelik olduğunu söylemeliyiz. Daha net bir şekilde şunu söyleyebiliriz ki kannatimizce Kur'ân'da kız ile erkek evladı kıyas ederek ya da karşılaştırarak Allâh'a çocuk isnadını reddeden âyetlerdeki esas vurgu ya da eleştiri, Allâh'a çocuk isnadının reddinin yanı sıra, özellikle Allâh'ın müşriklerin mantıkî tutarsızlıklarına ve tanrıya saygısızlık yapabilmeyi hoş gören tanrı tasavvurlarına ve inançlarıdır.

Ulaştığımız bu kanaati, incelenen mealler arasında M.A.S. Abdel Haleem, Süleyman Ateş, Mahmut Kısa ve Hasan Elik-Muhammed Coşkun'un benzer ifadelerle dile getirdiği görülmüştür. Ayrıca bu isimler Necm sûresi 21-22'ye benzeyen diğer âyetlerin meallerinde de aynı düşünceyi bazen daha açık bazense daha kapalı ifadelerle ortaya koymuşlardır. Diğer meal sahipleri ise görünen o ki lafzî tercüme tercih ederek ya da başka bir sâikle bu kanaati ifade etmemişlerdir.

Ulaştığımız bu kanaatle örtüşen bir açıklamayı Taberî tefsirinde “Hoşlanmadıklarınız Allâh'ın, hoşlandıklarınız ise sizin.”¹⁷ şeklinde görmekteyiz. Aynı kanaat Râzî tefsirinde ise daha açık bir ifadeyle şu şekilde yer almaktadır:

“Siz içinizden kızların noksan, erkeklerin ise tam varlıklar olduklarını itiraf ettiğiniz halde Allâh'a kızları nasıl nisbet edebiliyorsunuz? Halbuki Allâh, ululuğu ve azameti tam bir zâttır. O halde nasıl O'na, sizce nakıs olan şeyleri nisbet ediyorsunuz? Halbuki sizler, son derece hakir ve zelil kimselersiniz. Çünkü siz kendinizi, eşekten daha kıymetsiz kabul edip, putlara tapmış, o kaya ve kütük parçalarına itaat etmişsiniz. Buna rağmen, kendinize de size kâmil (tam) olanları nisbet ediyorsunuz. Binâenaleyh bu taksimat, sizce de bir zulümdür.

¹⁷ et-Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XXII, 525.

Çünkü sizler, kendinizi ayak altına almış, değersizleştirmiş ve kendinize, insanların ve cinlerin en kıymetlilerini nisbet etmiş; kızlara ise buğzederek, onları en yüce zâta, yani Allâh'a nisbet etmişsiniz. Halbuki sizin örfünüze göre de en büyük ve kıymetti olan, en büyüğe; en kıymetsiz olanı en hakire verilir. Şu halde sizler, hem fikre, hem akla, hem de âdetinize ters düşünüyorsunuz.”¹⁸

Son olarak şunu ifade etmek isteriz ki, bu iki önemli ve büyük müfessirin de ulaştığımız kanaate işaret etmiş olmalarının, başka bir ifadeyle düşüncemizin onların düşünceleri ile örtüşmüş olmasının, ayetin anlamına dair yaptığımız tercihin isabetli olduğuna delil olarak kabul edilebileceğini düşünmekteyiz.

Sonuç

1. Necm sûresi 21-22. âyetlerini, müşriklerin Allah'a erkek yerine kız çocuk isnadına bir eleştiri olarak değil, dolaylı olarak müşriklerin Allah'a çocuk isnadına ve doğrudan Allâh'ın müşriklerin tutarsızlıklarına bir eleştirisi olarak anlıyoruz.
2. Ulaşılan bu düşünceyi incelediğimiz mealler içerisinde Türkçe olanlardan yalnızca 3'ü ifade etmiş, İngilizce mealler ise farklı bir anlamı dile getirmiştir.
3. Kur'an'da, kız ile erkek evlat kıyas edilerek ya da karşılaştırılarak Allâh'ın kendisine çocuk isnadını reddettiği düşünülen âyetlerdeki esas eleştiri konusunun şu husus olduğu düşüncesine varılmıştır: Dolaylı olarak müşriklerin Allâh'a çocuk isnad etmeleri, ancak bundan öte ve doğrudan müşriklerin akli/mantıkî ve örfi tutarsızlıkları ve tanrıya saygısızlık yapabilmeyi hoş gören tanrı tasavvurları ve inançlarıdır. Yani içine düştükleri mantıkî tutarsızlığı bile göremeyecek, en kıymetli diye inandıkları, bu nedenle doğrudan iletişim bile kuramayacaklarına inanarak aracı tanrılar edindikleri varlığa, kendilerinin bile kıymet vermedikleri şeyleri layık görebilen tutarsız karakterleridir.
4. Bir âyeti ya da âyet grubunu doğru yani ilk muhatabın anladığı şekliyle anlayabilmek için onu/onları Kur'an bütünlüğü, tarihsel ve metinsel bağlam çerçevesinde okumak son derece önemli ve sahih tefsir ameliyesi için kaçınılmazdır. Böylece Allâh'ın âyetlerdeki esas eleştirisini ya da vurgusunu yahut maksadını görebilmek mümkün olacaktır.
5. Meal yaparken lafzî tercümeyle bağlı kalınacaksa, ciddi anlam hataları yapmamak ve Allâh'a, söylemediği bir şeyi söyletmemek adına en azından dipnotta esas mesajı ortaya koyan birtakım açıklamalar yapmak yerinde olacaktır.
6. Necm sûresi 21-22. âyetleri için önerdiğimiz meal şöyledir:
'Demek ki erkekler size de kızlar tanrınız Allâh'a öyle mi? İçine düştüğünüz bu mantık çelişkisi, kıymetliye kıymetsizi, kıymetsize de kıymetliyi taksim etme haliniz, ne kadar da vahim bir durum böyle!'

¹⁸ Ebû 'Abdillâh Fahrüddin Muhammed b. Ömer Fahrüddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, (by.: Dâru l-hyâi't-Turâsi'l-Arabî, ty.), I, 4238.

Kaynaklar

- Abdel Haleem, M.A.S, *The Qur'an*, Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Ateş, Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1990.
- Beydâvî, Ebû Saîd Nâsiruddîn Abdullâh b. Ömer b. Muhammed, *Envâru't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl el-Ma'rûf bi Tefsîri'l-Beydâvî*, thk. Muhammed Abdurrahmân el-Mer'aşlî, I-V, Beyrût: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, ty..
- Elik, Hasan ve Muhammed Coşkun, *Tevhîd Mesajı - Özlü Kur'an Tefsiri*, İstanbul: İFAV Yayınları, 2015.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili, Hak Dini Kur'an Dili*, sd. İsmail Karaçam, Emin Işık, Nusrettin Bolelli, Abdullah Yücel, I-X, İstanbul: Azim Dağıtım, ty..
- Erkal, Mehmet. "Zekât", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, XLIV: 197-207. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Ezrakî, Ebu'l-Velîd Muhammed b. Abdullah, *Ahbârü Mekke ve Mâ Câ'e Fihâ Mine'l-Âsâr*, Mektebetü'l-Esedî, 2004.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Kâtib el-Hâşimî el-Basrî el-Bağdâdî, *et-Tabakât*, nşr. M. Abdulkâdir Atâ, Beyrût: by., 1990.
- İsfehânî, Râgıp, *Müfredat-Kur'an Kavramları Sözlüğü*, çev., Adulbaki Güneş-Mehmet Yolcu, İstanbul: Yarın Yayınları, 2015.
- Merâğî, Ahmed Mustafâ, *Tefsîru'l-Merâğî*, Kâhire: Mustafa el-Bâbî el-Halebî, ty..
- Ferrâ', Ebû Zekerîyyâ Yahyâ b. Ziyâd b. Abdullâh ed-Deylemî, *Me'ânî el-Kur'an*, thk. Ahmed Yûsuf Necâtî, Mısır: Dâru'l-Mısriyye li't-Te'lîfi ve't-Tercemeh, ty..
- Mukâtil b. Suleymân, Ebu'l-Hasen Mukâtil b. Suleymân b. Beşîr, *Tefsîru Mukâtil b. Suleymân*, thk. Ahmed Ferîd, Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003.
- Öztürk, Mustafa, *Kur'an-ı Kerîm Meâli - Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri*, İstanbul: Düşün Yayınları, 2012.
- Râzî, Ebû 'Abdillâh Fahrüddîn Muhammed b. Ömer, *Mefâtihu'l-Gayb*, by.: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, ty..
- Suyûtî, Ebu'l-Fadl Celâluddîn 'Abdurrahmân b. Ebî Bekr, *Lubâbu'n-Nukûl fî Esbâbi'n-Nuzûl*, Beyrût: Dâru İhyâi'l-Ulûm, ty..
- Şener, Cemal Sofuoğlu ve Mustafa Yıldırım, *Yüce Kur'an ve Açıklamalı-Yorumlu Meâli*, İzmir: TDV Yayınları, 2016.
- Taberî, Ebû Ca'fer İbn Cerîr Muhammed b. Cerîr b. Yezîd, *Câmi'u'l-Beyân fî Te'vîli'l-Kur'an*, thk. Ahmed Mahmûd Şâkir, by.: Muessesetu'r-Risâle, 2000.
- Vâhidî, Ebû'l-Hasen 'Alî b. Ahmed b. Muhammed en-Nisâbü'rî, *Esbâbu Nuzûli'l-Kur'an*, thk. Kemâl Besyûnî Zağlûl, Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1991.
- Zemahşerî, Ebu'l-Kâsim Cârullâh Mahmûd b. Ömer b. Muhammed, *el-Keşşâf 'an Hakâiki't-Tenzîl ve 'Uyûni'l-Ekâvîl fî Vucûhi't-Te'vîl*, thk. 'Abdurrezzâk el-Mehdî, Beyrût: Dâru

İhyâ'î't-Turâssi'l-'Arabî, ty..

<http://www.kuranmeali.com/index.php> Son Erişim Tarihi: 20 Ekim 2019.

An Analysis of The Verses 21-22 From Surat al-Najm in the Light of Context Elements

Abstract

In the research, the verses 21 and 22 from Sūrat al-Najm are discussed. The aim is to determine the subject of criticism in the verses. The need to make this determination is that different meanings have been expressed in some Qur'an translations for the relevant verses. This is because the examined Qur'an translations contain three different opinions about the subject criticized in the verses. Shortly, the first one is to say that Allāh had a child, while the second is to say that Allāh had specifically a daughter instead of sons. The third opinion for the subject of criticism in the verses is the attitudes of the meccan polytheists that contradict both their traditions and their minds beyond to say that Allāh had any daughter or son. This fact aroused in our minds that it may have been caused by possible mistakes or omissions made in the relevant verses. In this context, in order to make a choice among these views and to determine the most accurate of the possible meanings, the other versions of the relevant verses in the Qur'an were identified and a holistic analysis was performed by this way. Firstly, some of the related verses have been analyzed comparatively from 33 Turkish and 3 English Qur'an translations. Then, the subjects of which verses criticized in fact have been evaluated by considering their style and context. We have to mention that from the term 'context' we used here, we mean both the historical context and the textual context. As a result, these assessments or evaluations have been carried out within the framework of the verse group in which the verses (21 and 22) are located, that is, the group of verses thought to revealed together, in other words the verbal/textual context, as well as the coherence of the Qur'an, the first interlocutors, the socio-cultural structure and the conditions in which the verses had been revealed. The examinations and evaluations showed that the main or real or essential criticism in these two verses is not the first two views mentioned above, but that the inconsistent behaviors of the meccan polytheists even within themselves and their beliefs of Allah. Therefore, it can be said that in these two verses and the verses which have similar style and content in the Qur'an, Allāh has criticized the meccan pagans' character/personality including discord and attitude mismatch or conflicting. In the conclusion part of the research, considering that some writers/translators may have kept their meaning short for the related verses due to some difficulties arising from the nature of translation, not by mistake or neglect, but at least in the relevant verses, if they are to translate the verses literally, it is suggested that they explain the main message by giving a footnote in order not to forward Allāh's message incorrectly to the reader. In addition, a sample of interpretive translation (tafsīrī meaning) produced by us for the verses 21 and 22 of Sūrat al-Najm was presented to the discretion of the scholars.

Keywords: al-Najm, male, female, angel, character, polytheist, criticism.